

СИСТЕМА ВИЯВЛЕННЯ І КОРИГУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ ЄВРОСОЮЗУ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Перша хвиля світової фінансової кризи, що здійнялася наприкінці 2008 р., обумовила зміну досить тривалого періоду економічного благополуччя Європейського Союзу періодом затяжної рецесії. Так, якщо протягом передкризового десятиріччя 1997–2007 рр. реальний ВВП країн об'єднаної Європи в середньому щороку зростав на 2,8%, а обсяг загальних капіталовкладень – на 4,3%, то на піку кризи, в 2009 р., мало місце скорочення цих показників відповідно на 4,3 і 12,5%. Річний дефіцит бюджету ЄС, що у зазначеному передкризовому періоді у середньому становив 1,6% ВВП, у 2009 р. збільшився більш ніж учетверо – до 6,9% ВВП, державний борг зріс до 74,8% ВВП, а рівень безробіття – до 9%¹. У наступні роки Євросоюз почав спрямовувати значні зусилля для виходу на траєкторію посткризового відновлення економіки, на перешкоді чому стала глибока внутрішня фінансова криза (насамперед боргова), а також значне поширення кризових явищ у соціальній та інституційній сферах інтеграційного об'єднання. Згідно з прогнозними даними Єврокомісії, посткризова рецесія в європейській економіці зміниться фазою поступового відновлення лише у 2014–2015 рр., на цей період прогнозується зростання реального ВВП ЄС відповідно на 1,6 і 2,0%².

Процес економічного відновлення в Європі є досить складним і, за оцінкою провідних міжнародних інституцій³, через невирішені проблеми на ринку праці (надвисокий рівень безробіття) та у сфері державних фінансів (значні дефіцити бюджету та платіжного балансу), у найближчі роки ділова активність у зоні євро буде в'ялою, а економіки периферії ЄС залишатимуться слабкими і потребуватимуть додаткової підтримки.

Показово, що в посткризовий період проявилися очевидні недоліки в системі фінансового та макроекономічного регулювання

Євросоюзу, найбільш значними з яких, за свідченням Єврокомісії, є⁴:

- інституційна нездатність до швидкого ухвалення антикризових рішень на рівні ЄС;
- недостатній контроль конкурентоспроможності й макроекономічних дисбалансів країн-учасниць, що призвело до накопичення боргових зобов'язань приватного сектора, ослаблення кредитно-фінансових установ і “надутих” цін на ринках житла;
- зосередження моніторингу державних фінансів країн єврозони на показнику дефіциту бюджету й недостатня увага до рівня держборгу;
- недосконалість механізму, що забезпечує виконання макрофінансових зобов'язань країн-членів;
- відсутність механізму невідкладного фінансування країн єврозони, що потребують підтримки у вирішенні боргових проблем, та запобігання їх поширенню на інші європейські країни.

На тлі розбалансування фінансово-економічної системи ЄС необхідність усунення “слабких ланок” макрорегулювання лише загострилася й очевидною стала потреба в надійних інструментах виявлення, передбачення та коригування макроекономічних диспропорцій у розвитку держав-учасниць і Євросоюзу загалом. Для виправлення ситуації ЄС здійснив низку важливих заходів з удосконалення загальноєвропейської системи управління в економічній і фінансовій сферах. Так, у першій половині 2011 р. було ухвалено Пакт Євро-плюс (*Euro Plus Pact*), що передбачає тісну координацію політики, спрямованої на посилення конкуренції та конвергенції в економічному просторі об'єднаної Європи, а також упроваджено в практику узгоджену з цим Пактом нову управлінську процедуру “Європейський семестр” (*European Semester*), яка визначає, що за щорічного складання державних бюджетів країни ЄС повинні чітко дотримуватися встановлених Єв-

¹ European Economic Forecast. Spring 2012 / European Commission. – 2012. – Р. 150–171.

² European Economic Forecast. Spring 2014 / European Commission. – 2014. – Р. 132.

³ Перспективы развития мировой экономики: Переходные процессы и факторы напряженности / Международный валютный фонд. – Октябрь 2013. – С. 61–67.

⁴ Управление экономикой ЕС: более строгие экономические правила для управления евро и Экономическим и валютным союзом / Европейская комиссия. – Апрель 2012 г. – 8 с.

рокомісією пріоритетних цілей розвитку – на-самперед щодо оздоровлення державних фінансів, реформування ринків праці, створення робочих місць, стимулювання зростання економіки, – і включати їх до національних програм стабілізації/конвергенції та національних програм реформування⁵.

Наприкінці 2011 р. ЄС був ухвалений пакет з шести законодавчих актів (*Six-Pack*), яким урегулювалися процедури на рівні Євросоюзу з посилення бюджетного нагляду, координації економічної політики, а також виявлення та коригування макроекономічних дисбалансів країн-учасниць. На основі цього законодавчого пакету та відповідно до пп. 2 і 6 статті 121 Лісабонського Договору було впроваджено новий механізм сповіщення (*Alert Mechanism*) про розбалансування фінансово-економічних систем країн-учасниць, що містить спеціальну “Процедуру макроекономічних дисбалансів” (*Macroeconomic Imbalance Procedure*), за якою виявляють внутрішньо- та зовнішньоекономічні диспропорції та розробляють рекомендації щодо державної політики для їх подолання. Згідно з процедурою з 2012 р. Єврокомісія застосовує набір сигнальних індикаторів (наразі їх 11) зі встановленими на основі оцінки відповідних даних за 1995–2007 рр. “критичними межами”, вихід за які свідчить про загрози національній конкурентоспроможності та ризики виникнення дисбалансів у різних сферах економіки, фінансів і зайнятості (табл. 1).

Результати аналізу наведених у табл.1 індикаторів для країн ЄС є підставою для вживання Єврокомісією та Радою Євросоюзу превентивних і коригувальних дій: у разі виявлення незначних макродисбалансів ці інституції обмежуються наданням профілактичних рекомендацій щодо їх виправлення; у більш серйозних випадках – якщо дефіцит бюджету держави-учасниці перевищує 3% ВВП, а/або її державний борг – 60% ВВП, – щодо неї може запроваджуватися процедура надмірного дефіциту (*Excessive Deficit Procedure*); у разі виявлення численних порушень “порогових значень” індикаторів щодо країни ЄС може бути застосована процедура надмірних дисбалансів (*Excessive Imbalances Procedure*). У разі застосування зазначених вище процедур відповідні країни-учасниці подають на розгляд Єврокомісії та Ради ЄС план коригувальних заходів, а затим надають регулярні

звіти щодо своєчасного виконання цих планів. Процедура макроекономічних дисбалансів також передбачає запровадження штрафних санкцій (на рівні 0,1–0,5% ВВП) щодо тих держав ЄС, які не змогли згідно з затвердженими строками скоригувати надмірні величини дефіциту бюджету та/чи загального державного боргу⁶.

Перший комплексний звіт за результатами застосування системи індикаторів макроекономічних дисбалансів був наданий Єврокомісією на початку 2012 р. на базі ретроспективних даних 2010 і попередніх років. У ньому показано, що жодна з 27 (на той час) європейських економік не відповідала встановленим критеріям макрозбалансування повною мірою, а найбільш значні диспропорції спостерігалися в країнах ЄС у сфері державних фінансів і зовнішньої торгівлі, менш значні – у сфері зайнятості і товарних ринків, що відповідно характеризує більший масштаб впливу бюджетно-боргової кризи, і менший – кризи на ринках житла і робочої сили.

Але ще більш важливо, що ця система індикаторів як аналітично-прогнозний інструмент дозволяє зробити не лише статичну, а й динамічну оцінку збалансування економік Європи. Відповідна інформація за період 2001–2010 рр. щодо динаміки виявлених у країнах ЄС макроекономічних дисбалансів надана в табл. 2.

За даними цієї таблиці, протягом десятирічного періоду 2001–2010 рр. жодна з країн ЄС не змогла забезпечити відсутність макроекономічних дисбалансів. Найбільш “благополучними” у розглянутій ретроспективі можна вважати лише 12 держав-учасниць, у яких кількість виявлених розбалансувань не перевищувала чотирьох з 10 оцінених, у т.ч. такі економічні локомотиви Європи, як Німеччина, Франція, Велика Британія й Італія. Фактично протягом останніх років макроекономічна конструкція ЄС тримається за рахунок міцності та збалансованості його провідних держав, однак загалом є вразливою через значну кількість накопичених дисбалансів в економіках більшості (15) країн-членів. Так, тривалим розбалансуванням за більшістю запропонованих Єврокомісією макроекономічних критеріїв характеризувалися Іспанія, Ірландія, Португалія та Греція, які пізніше були “глибоко інфіковані” кризою (табл. 2).

⁵ Буторина О. Экономический и валютный союз // Европейский Союз: факты и комментарии. – Выпуск 63–64: январь–июнь 2011 г. / Ассоциация европейских исследований, Институт Европы РАН, 2011. – С. 19–21.

⁶ Малкина М.Ю. Управление официальными международными резервами государств в условиях глобальных рисков // Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р.Е. Алексеева. – № 2(81). – 2010. – С. 286–293.

**Перелік індикаторів для виявлення макроекономічних дисбалансів
у країнах ЄС (станом на березень 2014 р.)**

Сфера дисбалансів	Ключові індикатори	Рекомендовані порогові значення	Додаткові індикатори
Зовнішні дисбаланси та конкурентно-спроможність	Середня за три останні роки величина сальдо рахунку поточних операцій	від -4% до +6% ВВП	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Сальдо рахунку поточних операцій, % ВВП; ▪ чисте кредитування/ запозичення, % ВВП; ▪ сальдо торгівлі енергоресурсами, % ВВП
	Чиста міжнародна інвестиційна позиція	-35% ВВП	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Чистий зовнішній борг, % ВВП; ▪ потоки прямих іноземних інвестицій, % ВВП
	Зміна за три останні роки реального ефективного обмінного курсу, обчисленого на основі дефлятора ВВП відносно валют 41 індустріальної країни	від +5% до -5% для країн – членів єврозони; від +11% до -11% для всіх інших країн ЄС	Зміна за три останні роки реального ефективного обмінного курсу, обчисленого відносно решти країн єврозони
	Зміна за останні п'ять років частки експорту товарів і послуг у платіжному балансі	-6%	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зміна за останні п'ять років частки експорту товарів і послуг у платіжному балансі торгівлі з розвиненими країнами; ▪ річна зміна рівня продуктивності праці; ▪ темпи зростання сукупної факторної продуктивності
	Зміна за три останні роки номінальної вартості робочої сили в розрахунку на одиницю виробленої продукції (відношення номінальних величин виробничих витрат на одного працівника та обсягу ВВП на одного зайнятого)	+9% для країн – членів єврозони; +12% для всіх інших країн ЄС	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зміна за рік, останні 5, 10 років номінальної вартості робочої сили в розрахунку на одиницю виробленої продукції; ▪ зміна реальної вартості робочої сили в розрахунку на одиницю виробленої продукції щодо інших країн єврозони
Внутрішні дисбаланси	Річне зростання реального (скоригованого на індекс-дефлятор) індексу цін на житло	+6%	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зміна за три останні роки реального (скоригованого на індекс-дефлятор) індексу цін на житло; ▪ зміна за три останні роки номінального індексу цін на житло; ▪ величина доданої вартості у сфері житлового будівництва
	7. Зміна обсягу кредитування приватного сектора (нефінансових корпорацій, домогосподарств, некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства)	+15% ВВП	Зміна фінансових зобов'язань фінансового сектора (неконсолідована основа)
	8. Величина заборгованості приватного сектора (вартість позик і цінних паперів, окрім акцій), обчислена на неконсолідованій основі	133% ВВП	Величина заборгованості приватного сектора, обчислена на консолідованій основі
	9. Загальний державний борг	60% ВВП	–
	10. Середній за три останні роки рівень безробіття	10%	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Частка економічно активного населення; ▪ рівень тривалого безробіття; ▪ рівень безробіття серед молоді; ▪ показники бідності населення.
	11. Річний приріст сумарних зобов'язань фінансового сектора	16,5%	Відношення позикових і власних коштів фінансового сектора

Джерело: Alert Mechanism Report 2014 / European Commission. – Brussels, 13.11.2013. – P. 29.

Що стосується 12 новоінтегрованих країн ЄС, то всі вони, окрім Чехії, Польщі та Словенії, демонстрували кількарічні макроекономічні дисбаланси за 5–7 критеріями з десяти, а особливо тривалі були притаманні Естонії, Болгарії, Словаччині та Мальті. Враховуючи, що більшість “нових” держав-учасниць перебуває поза межами єврозони і має відносно невеликий держборг, найбільшу загрозу для них становить поглиблення кризи в економічній і соціальній сферах, й меншу – у макрофінансовій.

Процедурою макроекономічних дисбалансів передбачено щорічне опублікування Єврокомісією звітів за результатами застосування описаної вище

системи індикаторів раннього сповіщення. Черговий такий звіт опубліковано у листопаді 2013 р.⁷, а у березні 2014 р. було представлено спеціальний звіт⁸, підготовлений на основі поглибленого аналізу сигнальних індикаторів дисбалансів для 17 держав ЄС, які за підсумками минулого року демонстрували різні ознаки макроекономічної нестабільності.

⁷Alert Mechanism Report 2014 / European Commission. – Brussels, 13.11.2013. – 32 pp.

⁸Results of in-depth reviews under Regulation (EU) No 1176/2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances / European Commission. – 05.03.2014. – 21 p.

**Динаміка кількості виявлених макроекономічних дисбалансів (з десяти можливих)
у країнах ЄС за 2001–2010 рр.**

Країна ЄС	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Бельгія	3	2	4	4	3	3	4	4	4	3
Німеччина	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2
Ірландія	1	3	3	4	5	5	5	7	6	6
Греція	5	4	6	6	5	5	4	4	6	5
Іспанія	4	5	6	6	7	6	6	6	6	6
Франція	2	2	4	4	4	3	2	2	2	2
Італія	4	3	4	4	2	2	2	2	3	2
Кіпр	2	3	3	4	5	5	5	4	3	6
Люксембург	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Мальта	2	2	3	4	5	6	5	7	5	3
Нідерланди	4	2	3	2	2	2	2	3	3	3
Австрія	1	1	1	1	1	1	2	1	4	3
Португалія	6	4	5	4	5	5	5	6	5	6
Фінляндія	2	2	3	2	1	1	1	2	4	4
Данія	2	1	1	3	3	3	3	4	2	2
Швеція	3	2	2	4	3	3	4	4	4	4
Велика Британія	2	4	4	4	3	3	4	2	2	2
Болгарія	5	3	4	4	5	6	6	6	6	4
Чехія	1	3	3	2	1	1	3	3	2	2
Естонія	4	4	5	5	5	5	4	6	5	5
Латвія	4	4	4	4	5	5	6	4	5	2
Литва	4	4	3	3	5	5	5	4	4	2
Угорщина	4	5	5	4	5	4	4	5	5	2
Польща	4	3	2	3	2	3	4	4	3	3
Румунія	1	3	2	2	3	6	6	4	3	3
Словенія	2	1	1	2	1	1	2	3	4	2
Словаччина	3	4	3	3	5	5	5	5	5	5

Джерело: ECB Monthly Bulletin / European Central Bank. – № 6. – June 2012. – С. 77.

Дані цього звіту свідчать, що посткризове відновлення європейської економіки, яке хоч і має незначні темпи та глибину, все ж таки сприяло зменшенню макроекономічного розбалансування в об'єднаній Європі. Із 28 членів Євросоюзу, за підсумками 2013 р., детальний аналіз був застосований до 17 країн-учасниць, які раніше показали помітні відхилення від встановлених “критичних меж” сигнальних індикаторів. За результатами аналізу, Єврокомісія визнала у трьох із них (Італії, Хорватії та Словенії) існування надмірних макроекономічних дисбалансів, а у 11 країн ЄС (Бельгії, Болгарії, Німеччини, Ірландії, Іспанії, Франції, Угорщини, Нідерландах, Фінляндії, Швеції та Великій Британії) – наявність досить помірних дисбалансів. Відносно ще трьох країн (Данії, Люксембургу та Мальти) було зафіксовано відсутність серйозних диспропорцій. Для кожної з 17 країн, що пройшли моніторинг, залежно від виявленого рівня розбалансування національної фінансово-економічної системи Єврокомісія надала відповідні рекомендації щодо реалізації профілактичних або коригуючих заходів.

У зазначеному звіті Єврокомісії також відмічено, що протягом останніх років відбулося зміщення основних зон макроекономічної нестабільності в ЄС. Якщо в 2010 р. розбалансування більшості європейських економік було пов'язано з дефіцита-

ми платіжного балансу та державного бюджету, значною питомою вагою затрат на робочу силу, а також ціновою динамікою на ринку житла, то на початку 2014 р. його головними причинами названо надмірні боргові зобов'язання приватного сектора економіки, загальмовані інвестиційні процеси та неприйнятно високий рівень безробіття.

Відмічаючи важливість застосовуваної Єврокомісією системи сигнальних індикаторів для виявлення макроекономічних дисбалансів як прогностико-аналітичного інструменту, слід зазначити необхідність та існуючі шляхи підвищення його ефективності. На наш погляд, для цього необхідно:

- доповнити діючу систему сигнальних індикаторів показниками:
- соціального й інституціонального розбалансування (індикатори динаміки і диференціації доходів населення, змін соціальних стандартів добробуту, інтенсивності міграції, ступеня соціальної напруженості, інституційної довіри тощо),
- регіонального розвитку країн – учасниць ЄС (індикатори регіональних диспаратів щодо випуску продукції, зайнятості, доходів, умов проживання населення тощо);
- надати теоретично виважене економетричне обґрунтування порогових значень сигнальних

індикаторів для характеристики макроекономічних дисбалансів, а також конкретизувати умови перегляду таких порогових значень;

- запровадити оцінювання ступеня та тривалості розбалансування в економіках країн ЄС, зокрема, шляхом оцінки ступеня та тривалості перевищення встановлених “критичних меж” сигнальних індикаторів;

- випробувати застосування діючих або альтернативних індикаторів раннього сповіщення у квартальному вимірі.

Враховуючи результативність описаного європейського досвіду, видається доцільним розроблення аналогічної системи сигнальних індикаторів макроекономічних дисбалансів для України. Особливо актуальним це є, зважаючи на нестабільність внутрішньої суспільно-політичної ситуації, що виникла на початку 2014 року, з одного боку, та невисоку міжнародну конкурентоспроможність національної економіки, низку невирішених проблем її інституційного та структурного розвитку, уразливість перед можливими наступними хвилями світової фінансово-економічної кризи – з іншого.

Зокрема, міжнародні фінансові організації дають не досить оптимістичні прогнози щодо макроекономічного розвитку України у найближчий період. Так, згідно з прогнозними оцінками ЄБРР, скорочення реального ВВП України у 2014 р. спостерігатиметься на рівні 9,0%⁹. МВФ прогнозує в Україні у поточному році 6,5% спад валового випуску та зростання рівня безробіття до 10% (порівняно з 7% у 2013р.), при цьому вказуючи на майбутнє погіршення макрофінансової ситуації в Україні (зокрема, збільшення прямого гарантованого боргу державного сектора до 67,6% ВВП, а зовнішнього валового боргу – до 102,2% ВВП) унаслідок обвального зниження обмінного валютного курсу та сплеску інфляції, прогнозний рівень котрої на кінець 2014 р. становитиме 19%¹⁰.

Вирішення проблем макроекономічного розвитку України визначальною мірою залежатиме від ефективності її державної політики, одним із аналітичних інструментів якого може стати система індикаторів макродисбалансів, побудована з урахуванням вітчизняної специфіки.

Спираючись на описаний вище досвід ЄС, тематичні напрацювання українських і зарубіжних учених (у т.ч. викладені у зазначених нижче працях¹¹),

⁹ Regional Economic Prospects in EBRD Countries of Operations / European Bank for Reconstruction and Development. – September 2014. – 23 p.

¹⁰ World Economic Outlook: Legacies, Clouds, Uncertainties / International Monetary Fund. – October 2014. – 223 pp.; Central, Eastern, and Southeastern Europe. Regional Economic Issues Update / International Monetary Fund. – October 2014. – 22 p.

¹¹ Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання / за ред. д-ра екон. наук І.В.Крючкової. – К. : Експрес, 2007. – С. 492–495; Шумська С.С., Скрипиченко М.І. Інструментарій моніторингу та оцінки загроз стабільності економічного розвитку України // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 26–43; Шкляр А.І. Формування системи індикаторів фінансової стабільності на ринках, що розвиваються: актуальні підходи для України // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. –

а також відповідні національні методики¹², ми пропонуємо орієнтовний перелік сигнальних показників, на основі яких можна відслідковувати макророзбалансування в економічній, фінансовій і соціальній сферах розвитку України, та надавати відповідні рекомендації щодо вітчизняної політики державного регулювання (табл. 3).

Наведена вище система аналітичних показників відрізняється від системи індикаторів макроекономічних дисбалансів ЄС у таких аспектах:

- 1) дисбаланси класифікуються не за походженням (внутрішні, зовнішні), а за сферою їх виникнення, що дає можливість визначити напрям і відповідні інструменти політики держрегулювання, які мають бути застосовані для поліпшення ситуації в цій сфері;

- 2) запропоновано розширений перелік індикаторів нестабільності, а також інші порогові значення для деяких із них, що відбиває існуючу проблематику соціально-економічного розвитку України;

- 3) залучено сигнальні індикатори, що враховують специфіку розвитку України як держави з перехідною економікою, зокрема, її експортну орієнтацію, значну залежність від зовнішньо-економічної кон’юнктури, вразливість системи енергозабезпечення, надмірне майнове розшарування населення тощо.

Наступними кроками при побудові запропонованої системи індикаторів макроекономічних дисбалансів в Україні мають стати: практичні розрахунки значень сигнальних індикаторів на основі ретроспективних статистичних даних; оцінка відхилень розрахованих значень від встановлених “критичних меж”; виділення на основі такої оцінки певних зон вітчизняного макроекономічного регулювання, а саме: зони ризику (загрозливих розбалансувань), зони підвищеної уваги, зони відносної макроекономічної (соціальної) стабільності; розроблення комплексу відповідних заходів держрегулювання для виправлення виявлених загрозливих дисбалансів та недопущення поглиблення некритичних розбалансувань на макрорівні.

С. 37–54; Смыслов Д.В. Глобальные дисбалансы и согласование национальных макроэкономических политик в рамках “Группы 20” // Деньги и кредит. – № 8. – 2011. – С. 7–12; Фёдорова Е.А., Лукасевич И.Я. Прогнозирование финансовых кризисов с помощью экономических индикаторов в странах СНГ // Проблемы прогнозирования. – № 2. – 2012. – С. 112–121; Babecký J., Havránek T., Matějů J., Rusnák M., Šmídková K., Vašíček B. Leading Indicators of Crisis Incidence: Evidence from Developed Countries // ECB Working Paper Series / European Central Bank. – № 1486. – October 2012. – 28 pp.; Малкина М.Ю. Управление официальными международными резервами государств в условиях глобальных рисков // Труды Нижегородского государственного технического университета им. П.Е. Алексеева. – № 2(81). – 2010. – С. 286–293; Илларионов А. Как был организован российский финансовый кризис (описание) // Вопросы экономики. – № 12. – 1998. – С. 12–31; Некоторые подходы к разработке системы индикаторов мониторинга финансовой стабильности / [Дробышевский С.М. (рук. авт. коллектива) и др.]. – М. : ИЭПП, 2006. – 305 с.

¹² Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007р. № 60 (<http://www.me.gov.ua/>...); Методика вимірювання регіонального людського розвитку. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України ; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України ; Державна служба статистики України, 2012. – 50 с.

Таблиця 3

**Орієнтовний перелік індикаторів макророзбалансувань
соціально-економічного розвитку України**

Індикатор макророзбалансувань	Критичне значення індикатора [джерело визначення]
Чиста міжнародна інвестиційна позиція, % ВВП	-35% ВВП
Обсяг валових золотовалютних резервів, місяців прогнозованого обсягу імпорту	≤ 3 міс.
Відношення міжнародних резервів до короткострокового зовнішнього боргу країни, %	≤ 100%
Відношення грошової маси М2 до золотовалютних резервів країни, %	≤ 70%
Дефіцит бюджету, % ВВП	≥ 3% ВВП
Загальний зовнішній державний борг, % ВВП	≥ 60% ВВП
Загальний внутрішній державний борг, % ВВП	≥ 30%
Зовнішній борг корпоративного сектору, % ВВП	≥ 160% ВВП
Частка покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %	≥ 30%
Частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу, %	≥ 30%
Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, %	≥ 30%
Річний приріст обсягів кредитування приватного сектору, % ВВП	≥ 15% ВВП
Рівень споживчої інфляції (до грудня попереднього року), %	≥ 107%
Зміна реального ефективного обмінного курсу (РЕОК), середня за останні 3 роки, %	від -11% до +11%
Величина сальдо рахунку поточних операцій, середня за останні 3 роки, % ВВП	від -4% до +6% ВВП
Зміна частки експорту товарів і послуг у платіжному балансі (середня за останні 3 роки), %	-6%
Відношення дефіциту (профіциту) торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %	≥ 5%
Рівень "тінізації" економіки, % ВВП	≥ 30%
Приріст номінальної вартості робочої сили в розрахунку на одиницю продукції, %	≥ 12%
Рівень капіталоутворення (валового нагромадження основного капіталу), % ВВП	≤ 25%
Ступінь зношеності основних засобів промисловості, %	≥ 35%
Частка сировинного та низького ступеня переробки експорту у загальному обсязі товарного експорту, %	≤ 40%
Частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави, %	≤ 50%
Дитяча смертність (смертність дітей у віці до 5 років), ‰	≥ 1,6 ‰
Демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %	≥ 60%
Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %	≤ 65%
Рівень безробіття (середній за останні 3 роки), %	≥ 10%
Рівень бідності за відносним критерієм (питома вага населення, еквівалентні сукупні витрати якого не перевищують 75 % медіанного рівня), %	≥ 25%
Питома вага домогосподарств, які робили заощадження, або купували нерухомість, %	≤ 50%
Відношення сукупних витрат 10% найбагатших та 10% найбідніших громадян, разів	≥ 8 разів